

PISMO UREDNIKU

Spoštovani tovariš urednik,

k »Mnenjem in stališčem Zveze društev za varstvo okolja v Sloveniji k spremembam zvezne (in republiške) ustave«, objavljenim v 4. številki Sodobnosti, bi rad pripomnil naslednje:

Cenim zavzetost, ki jo izpričuje Društvo ob tej problematiki, in prizadet in ogorčen sem nad nekaterimi podatki oziroma citati, ki jih navaja, kar najbolj odločno pa ugovarjam naslednji formulaciji: »Asimilacijo pa pomeni tudi načrtno 'postavljanje' ljudi drugih narodnosti, z drugačnimi civilizacijskimi in kulturnimi vrednotami na ključna mesta v slovenski kulturi (direktor Slov. mladinskega gledališča, slovenske filmske produkcije, slov. lutkarjev, ptujskega muzeja, umetniški vodje v Mariboru, Ljubljani itd.)« Mislim, da takšna neargumentirana, nestrpna in žaljiva oznaka ni v skladu z dostojanstvom prebujene narodne zavesti, da je skregana z osnovnimi pravili kulturnega komuniciranja in da je – v mojo žalost in grozo – že onstran tiste tanke meje, za katero postane okolje onesnaženo tudi z izbruhi nekritičnega, samovšečnega in iracionalnega sovraštva. Kam bi privedla dosledno izpeljana miselnost, ki veje iz te oznake, si kar ne upam predstavljati, kot nerad razmišljam o morebitni zmagi Le Penove stranke na minulih predsedniških volitvah v Franciji.

Aleš Berger

23. 5. 1988

Urednikov pripis: Tovariš Berger, ne samo, da vaš ugovor sprejemam, strinjam se z njim in mi je resnično žal, da nisem uredniško posegel v inkriminirani stavek. Neposredno in posredno prizadetim se iskreno opravičujem.

C. Zlobec

Solidarnostna izjava Sodobnosti

Uredništvo Sodobnosti se je prek svoje izredne korespondenčne seje (5. in 6. 6.) soglasno odločilo, da se pridruži vsem tistim, ustanovam in posameznikom, ki izražajo javno zaskrbljenost ob nenadni aretaciji Janeza Janše (zdaj tudi že drugih). Sklicevanje na popolno tajnost temeljnega razloga za aretacijo, čeprav je v skladu z zakonom, nujno vznemirja javnost in spodbuja domneve o najhujšem, o ogroženosti demokratizacije slovenske družbe, ki v tem zadnjem času tako obetavno krepí zaupanje javnosti v politično vodstvo republike in soustvarja psihološko razpoloženje za iskanje izhoda iz krize na osnovi najširšega ljudskega soglasja. Podpiramo

pravno delovanje države in družbe, zavedamo pa se, da je mogoče tudi znotraj istih zakonov ukrepati povsem zakonito v demokratičnem ali represivnem duhu. Pridružujemo se vsem, ki tudi v primeru Janše verjamejo v duha demokracije in plemenite pravičnosti. Podpiramo izjavo z zborovanja slovenskih kulturnih delavcev in Društva slovenskih pisateljev in se v tem smislu solidariziramo z odborom za zaščito pravic Janeza Janše.

Za uredništvo
Glavni in odgovorni urednik
Ciril Zlobec

Ljubljana, 6. 6. 1988

Za kulturo svobode

Ko je vse mogoče, se navadno ne zgodi nič ali pa nekaj, česar ni nihče načrtoval, predvidel, želel. V takšnem vznemirljivem, a neplodnem prostoru med »vsem in ničem«, kjer si strah in pričakovanje podajata roke, iščemo Slovenci prav ta trenutke svoje zgodovinsko ravnotežje, smo v strmem pobočju, tako se nam dozdeva, na poti k vrhu, ki je višji od nas samih, toda ves čas in zmerom bolj zaskrbljeni, da nas ne bi potegnilo nazaj, navzdol, do neznanega dna, od koder se je tako težko spet dvigniti na pot in se spet najti, prepoznati.

Ne vemo več, kaj bo z nami v prihodnje, čez leto, čez mesec dni, morda celo čez teden, že jutri, vznemirjeni smo kot celota, pa vendar brez skupne volje, brez skupnega cilja, zares skupno nam je samo to, da nekaj hočemo in da nečesa nočemo, toda kaj je bistvo prvega, kaj drugega? Po svoje se navdušujemo sami nad sabo, »drži se!« se opogumljamo drug drugega in upamo v najboljše, tudi v to, da bomo uspešnejši, kot nam je uspevalo biti v dosedanjih preizkušnjah.

Nobenega dvoma ni, da smo v hudem sporu v lastni hiši, ki smo jo še včeraj imenovali dom bratstva in enotnosti. Potoki so šibkejši od reke, vendar samostojni, neodvisni, po pravilu tudi čistejši, gorjé, kadar reka zaradi naraslih vodá obrne svoj tok proti njim, vdre v njihovo strugo. Je to lahko šolsko nazorna prisposoba za našo skupno državo in njene posamezne dela, republike in pokrajini? Ali ne doživljamo Slovenci prav ta trenutek eno svojih največjih preizkušenj, ko ta skupna reka, država, preplavlja hudourniško korito našega narodnega in družbenega življenja vse do najtanjših gorskih studencev?

O tem govorimo, pišemo in razmišljamo vse bolj vztrajno, strastno in vse bolj razočarani, ker ne vidimo nobenega učinka, »kot da so tudi naše besede utrujene,« bi dejal Ivo Urbančič, kar pomeni ali utegne že jutri pomeniti, da je tudi vsa naša družbena in nacionalna akcija obsojena na popolno jalovost, samo še na to, da lahko svobodno govorimo, pišemo in razmišljamo. Vse to še lahko, vendar že zdavnaj nič več kot to. Zaradi tega tudi vsa ta nervoza zadnjega časa. Preveč smo zaverovani v svoj ratio, še več: vsak v svoj individualni prav, da ne bi za to svojo duhovno, politično, gospodarsko in vsakršno imobilnost že začeli kriviti drug drugega, republika federacijo, federacija republiko, JLA mladino (Mladino), mladina (Mladina) JLA, vsi od kraja zvezo komunistov, zveza komunistov, samo načeloma in zmerom bolj abstraktno, neidentificirane dogmatske in nazadnjaške sile, skratka: vsi smo

kot karnevalski plesalci, ki bi nam nekdo (kaj drugega kot neidentificirana sovražna sila) sredi razvnetega plesa ugasnil luč.

No, o vsem tem, kot rečeno, veliko razmišljamo, pišemo in govorimo, da so se nam besede utrudile in uplahnilo upanje, da bi bili zmožni karkoli storiti, zlasti da bi bili zmožni storiti kaj pametnega. Dosegli smo torej tisti nirvanski status svobode, ko je že (skoraj) vse mogoče prav zato, ker se nič ne dogaja. Tako nam postaja tudi svoboda odveč, ne vemo več, kaj z njo. Nenadoma nam ni več do »svobode kot take«, do svobode same po sebi, vse bolj si želimo dejavne svobode. Zato vsak svojemu prav vse bolj jezljivo pritlikamo občo, univerzalno veljavnost. Človek, socialni sloji, poklici, generacije, narodi nismo več to, kar v resnici smo, ampak samo še to, na kar nas obsodi tisti, ki se z nami ne strinja, ki se z nami morda samo blago razhaja, misli drugače: nasilje, represija, kontrarevolucija, specialna vojna, stalinizem, centralizem, nacionalizem, separatizem, unitarizem, monopol partije, nadvlada vojske, anarhizem, pritiski na »neodvisno sodstvo«, »neodvisnega sodstva« na civilno družbo itd. itd., tega je že za cel slovar, sumničenj, obtožb in podtikanj je toliko, da nišmo že več zmožni normalne komunikacije med sabo. Če nočem biti sumljiv, moram hkrati protestirati in izkazovati svojo lojalnost, ne po svoji svobodni izbiri in naravnem nagnjenju, ampak v skladu z gesli, ki so že vnaprej vržena v prostor in mi ne puščajo nikakršne svobode, da bi se svobodno opredeljeval. Zahteve po opredelitvah so postale tako radikalne, absolutne, posamezne pozicije, tudi in predvsem moralne, pa tako labilne, da ne morem več biti to, kar sem, ampak to, kar od mene terjajo drugi, ki v tem karnevalskem plesu v temi uveljavljajo svoj zasebni in kolektivni prav. Sem komunist (ali vsaj član ZK oz. KP) že iz vojnih časov, zmerom, tudi v najhujših trenutkih, mi je bila najbolj dragocena tista drža, ki mi je zagotavljala, da sem kar najbolj skladen sam s sabo, uglasen z drugimi, tudi z »enako mislečimi« samo toliko, kolikor od posameznika terjata skupno življenje in samo v generalni liniji podoben (ne zmerom tudi enoten) pogled na to življenje, pa bi se zdaj moral odločiti, na ravni svoje socialne biti, za »uradno politiko«, ki naj bi demokratično upoštevala idejno manjšino znotraj sebe, in ultimativno izražajočo se manjšino »komunistov za demokracijo«? Kaj pa če je moja pot vmes ali pa onkraj enega ali drugega roba? Imam pravico do takšne svoje, lastne poti? Se res moram ob vsakem pozivu spet in spet opredeljevati, odločati, se nekam umeščati, če pa že vse življenje hodim svojo pot in se je nikoli še nisem sramoval?

Zgodilo se je pač, da je nenavaden pripor treh mladih ljudi združil Slovence, razdelil državo. Vojaško sodišče (pravzaprav JLA kot politična ustanova) je vrglo na te fante težak sum, slovenska javnost jih je povzdignila v simbol svojih aspiracij po civilni družbi, pravici do lastne, slovenske poti v socializem znotraj jugoslovanskega labirinta. Normalen izhod iz te godlje ni manj težak kot izhod iz naše gospodarske krize. Kakšna bo sodba in razsodba? Ne vidim je, ki bi zmogla Salomonovo modrost. Veliko govorimo, vendar drug mimo drugega; sodimo in obsojamo, vendar bolj zagledani vase, vsaj v svoj prav, kot v krivdo na nasprotni strani. V tej polarizaciji, v tem neizprosнем sočanju predvsem na ravni Slovenija »preostali« del Jugoslavije, ki ga v konkretnem primeru Janše, Borštnerja in Tasića tako neprijazno pooseblja JLA, se množijo uradna in neuradna gibanja, že obstoječim se pridružujejo nova, v katerih se spaja nezdržljivo, mnoga dosedanja nasprotja si več ne nasprotujejo, strpnost se umika obvezujočim vnaprejšnjim opredelitvam. Nevarnost, da se spremenimo v neozdravljivo sumnjičavo družbo, je očitna.